

современных тенденций). // Центральная Азия и Кавказ, 2003. №6. С. 33-34.

2. Ольшанский Д. В. Психология террора. - М.: Академический проект, 2002. - С. 11-12.

3. Ляхов Е. Г. Проблемы сотрудничества государств в борьбе с международным терроризмом. - М., 1979. - С. 28-29.

4. Ляхов Е. Г. Цит. соч. - С. 30-32.

5. Закон Республики Казахстан «О национальной безопасности Республики Казахстан». 26 июня 1998 г.

6. Указ Президента Республики Казахстан «О стратегии борьбы с наркоманией и наркобизнесом в РК на 2001-2005 годы». / Казахстанская правда. 16. 05. 2000 г.

Средняя общеобразовательная школа №5, г. Павлодар. Материал поступил в редакцию 07.05.10.

Түйіндеме

Мақалада халықаралық құқықпен қамтамасыздандырылған әрекет аумағында лаңкестікпен күресу. Дүниежүзілік қоғамдастық қадамымен өнімділікте шара қолдану деңгейінде берілген заңдылықтың тиімділігін жоғарлатуға талдау беріледі.

Resume

This article is devoted to the questions of judicial background of international activity in the sphere of antiterrorism. The analysis of productivity of the measures taken by the world society in the effectiveness in this area is given here.

ӘОЖ 930.1

Г.Б. ТЛЕУБЕКОВА

ЖЕТІСУ ҚОНЫС АУДАРУ БАСҚАРМАСЫ ҚОРЫНЫҢ ДЕРЕККӨЗІ РЕТІНДЕГІ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕЛІГІ

Жетісу өлкесінің тарихы көпғасырлы кезеңді қамтиды. ХІХ ғасырдың екінші жартысында Жетісу Ресей империясының құрамына енгеннен кейін өлкеде жаңа әкімшілік-басқарушы мекемелер қызмет етті. Солардың бірі ХХ ғасырдың басында құрылған Жетісу қоныс аудару басқармасы болды. 1905-1918 жылдары Жетісу қоныс аудару мекемесінің қызметі барысында пайда болған құжаттар қазіргі таңда Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік мұрағатында жинақталып, «Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» атты 19-қорды құрайды. Қордың құжаттары ХІХ ғасырдың соңы мен ХХ ғасыр

басындағы Жетісу тарихына қатысты дереккөздері болып табылады.

Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі қорында XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басындағы өлкенің саяси, әлеуметтік және экономикалық жағдайына қатысты құжаттар сақталған. Қор құжаттарының пайда болуының өзіндік объективті негіздері мен алғышарттары болды.

Тарихи деректерді зерттеу барысында олардың пайда болуының объективті екендігін, кездейсоқ жағдайда пайда болмайтындығын ескеру міндет. Әрбір дерек өзінің пайда болуы жағынан объективті болып табылады. Деректің пайда болуына, мазмұны мен бағытына белгілі тарихи жағдайлар мен уақиғалар әсер еткендіктен, деректе нақты тарихи оқиға, құбылыс немесе қоғамдық үдеріс бейнеленіп, көрініс табады. Сол себептен, тарихи құжаттарды дереккөзі ретінде зерттеу барысында, оның пайда болуының объективтілігін, алғышарттарын анықтау өте маңызды.

Тарихи дерек белгілі кеңістікте, белгілі бір тарихи кезеңде пайда болғандықтан, тарихилық принципті негізге ала отырып, деректі пайда болған уақыттың контекстінде қарастырып зерттеу керек. Сонда деректен белгілі оқиғаға қатысты шынайылық деңгейі жоғары мәлімет алуға болады.

«Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қорының құжаттары Жетісу қоныс аудару басқармасы қызметінің нәтижесінде қалыптасты. Ал Жетісу қоныс аудару басқармасының құрылуы XIX ғасырдың соңы мен XX ғасыр басындағы өлкедегі қоғамдық-саяси жағдайлармен тікелей байланысты болды. Атап айтсақ, Ресей империясы кедейленген орыс шаруаларын жермен қамтамасыз етіп, аграрлық мәселені шешу және өзіне әлеуметтік тірек жасау үшін мемлекеттен тыс отаршылдық аумақтарда қоныс аудару саясатын жүзеге асырды. Нәтижесінде, Қазақстанның түрлі аймақтарында XIX ғасырдың екінші жартысынан бастап қоныс аудару ісімен айналысатын арнайы уақытша партиялар құрылды. Ақмола облысының солтүстік уездері үшін 1863 жылы, ал оңтүстік уездері үшін 1896 жылы, Торғай облысында – 1898 жылы, Семей облысында – 1900 жылы, Орал облысында – 1904 жылы, Жетісу облысында – 1905 жылы уақытша қоныс аудару партиялары құрылды [1, с. 41].

Қоныс аудару мекемесі қазақтардың пайдалануындағы «басы артық» жерлерді табуды негізгі мақсаты деп есептеді. Соған орай қазақ шаруашылығына тиесілі жер нормасын анықтауға баса мән берді. Қоныстандыру мекемелері құрылғанға дейін Қазақстанның далалық облыстарында Щербина экспедициясы негізінде жасалған жер нормасы патша өкіметін қанағаттандырмады. Сондықтан да Қоныс аудару басқармасы 1906-1910 жылдар аралығында Азиялық Ресейдің әр түрлі аудандарында қазақ шаруашылықтарын қайта зерттеу жұмыстарын жүргізді [2, 141-142 б.]. Жетісу қоныс аудару басқармасы өлкеде агрономиялық, гидротехникалық, статистикалық, ботаникалық зерттеу жұмыстарын ұйымдастырып, оларды жүзеге асырды. Сондай шаралардың барысында жинақталған есептік

деректер қор құжаттарының аса маңызды бір бөлігін құрайды.

1905 жылы Жетісу облысында қоныс аудару телімдерін дайындайтын уақытша партия құрылса, ал 1906 жылы облыста қоныс аудару ауданы ашылды. Бұл Жетісу қоныс аудару басқармасы, ең алдымен, өлкедегі жерсіз шаруаларды орналастыруға міндетті болды.

1905-1907 жылдардағы алғашқы орыс төңкерісінен кейін Ресейде аграрлық мәселе шиеленісе түсіп, жер дағдарысы пайда болды. Елде орын алған аграрлық мәселені шешу мақсатында патша өкіметі қарашекпенділерді шет аймақтарға көбірек жібере бастады. Столыпин аграрлық мәселені қазақ жерлерін тартып алу, тонау арқылы шешпек болды. Қоныстандыру аса үлкен пәрменділікпен жүргізіліп, Торғай-Орал, Ақмола, Семей, Сырдария және Жетісу қоныс аудару аудандарында шаруалар бұрын-соңды орын алмаған мөлшерде көбейді. Осындай саясаттың нәтижесінде қазақ халқы жерлерінен айырылып, шөл, шөлейт аудандарға ығыстырылды. Жетісудың қоныс аудару басқармасы қоныстанушылардың әлеуметтік жағдайы, жерге орналастыру, жер пайдалану мәселелерін реттеп, оларды шешіп отыруға тиіс болды. Осыған байланысты арнайы іс қағаздары, өзге де құжаттар жүргізілді. Осылайша «Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қоры құжаттарының пайда болуының объективтілігі қоныс аудару басқармасының қызметімен тікелей байланысты. Бұл құжаттар - патша өкімшілігінің отаршылдық саясатын жүзеге асыру мақсатында пайда болған объективті деректер. Мәселен, қоныс аудару басқармасы өлкенің табиғи-тарихи жағдайын, халық санын, шаруашылығын анықтау үшін зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қоныс аударып келген шаруаларды барлық қажеттіліктермен қамтамасыз етіп, оларға жер телімдерін дайындаған және бұл мәліметтер статистикалық және есептік құжаттарда көрініс тапқан. Міне, осылардың барлығы арнайы құжаттар түрінде мұрағатта сақталып, тарихи дереккөздеріне айналған. Ал оларды деректанулық талдау арқылы ғылыми айналымға түсіру төл тарихымыздың ақиқатты тұстарын дәйектей түсуге септеседі.

Деректанулық талдау жасауда деректердің ерекшеліктерін анықтау өте маңызды. Зерттеуші деректердің ерекшеліктерінен шыға отырып, зерттеу тәсілдерін қоланады. «Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қорының деректік негізі іс жүргізу құжаттарынан құралған. Сондықтан бұл құжаттар Қазан төңкерісіне дейінгі кезең ерекшелігімен байланысты. Жетісу қоныс аудару басқармасының құжаттары арқылы өлкеде жүргізілген патша үкіметінің өкімшілік басқару жүйесін айқындауға болады. Негізінен, бұл мәселе басқарушы құжаттарда кездеседі.

Құжаттардың тарихи дереккөздері ретіндегі маңызы мен ерекшеліктері ондағы мәліметтердің құндылығынан туындайды. Жетісу қоныс аудару басқармасы қор құжаттарының деректік маңызына келер болсақ, есептік құжаттардағы мәліметтер, атап айтсақ, жылдық есептер, шолу есептері,

очерктер, анықтамалар, ревизия материалдары мен зерттеу жұмысының негізінде жинақталған статистикалық құжаттардағы мәліметтер басқа деректерде де қолданыс тапқан.

Жетісу облысы бойынша әр жылғы шолулар әскери губернатордың жылдық есебінің қосымшасын құрайды. Жетісу облысының шолуларында өлкенің табиғи-тарихи және экономикалық жағдайы, халық ағарту ісінің дамуы, халқының саны, ұлттық құрамы туралы және қоныс аудару мәселесіне қатысты мәліметтер берілген. 1905 жылдан бастап әр жылғы шолуда қоныс аудару мәселесіне қатысты келтірілген статистикалық мәліметтер Жетісу қоныс аудару басқармасының жылдық есептерінен алынған.

1910 жылғы Жетісу облысының шолуын қордағы есептік құжаттармен салыстырып қарастыратын болсақ, шолуда көрсетілгендей, Жетісу қоныс аудару ауданы 7 кіші ауданға бөлінген. Олар: Верный, Жаркент, Пржевальский, Нарын, Пішпек, Қапал, Лепсі [3, с. 1]. Сонымен қатар, 1910 жылы жеті кіші аудан бойынша барлығы 5591 жанұя 31153 жан басымен тіркелген [3, 366.]. Ал, Жетісу қоныс аудару мекемесінің 1910 жылғы қысқаша есебінде де жоғарыда келтірілген 7 кіші аудан бойынша есеп берілген [4, 7-12 пп.]. Жылдық есептегі жүргізілген жерді бөлу және қоныстандыру ісі бойынша Верный кіші ауданында 837, Жаркент кіші ауданында 329, Пржевальский кіші ауданында 572, Нарын кіші ауданында 461, Пішпек кіші ауданында 871, Қапал кіші ауданында 614 және Лепсі кіші ауданында 1907 жанұя тіркелген. Сонымен, 1910 жылғы есеп бойынша да Жетісу облысында барлығы 5591 жанұя тіркелгендігі анықталды.

Жетісу қоныс аудару ауданында әр кіші аудандар бойынша жасалған есептерден облыс бойынша жылдық есеп жасалатын. Облысқа көшіп келген шаруалар қоныс аудару мекемесінде тіркелгендіктен, барлық мәліметтер қоныс аудару басқармасынан алынғандығы расталып отыр. Әскери губернатордың өлке бойынша жылдық есебі болып табылатын шолуларда қордың құжаттары дерек ретінде пайдаланылған. Бұл қор құжаттарының деректік маңыздылығын көрсетеді.

Қор құжаттарының көңіл аударатын ерекшеліктерінің бірі, олардың деректік негізі ХХ ғасырдың бас кезіндегі қоныс аудару мәселесіне қатысты жазылған зерттеулерде кездеседі.

Жетісу қоныс аудару басқармасында 1906-1913 жылдар аралығында меңгеруші қызметін Ресей империясының шенеунігі С.Н. Велецкий атқарды. Қоғамдық көзқарасы және тәжірибелік қызметі тұрғысынан алғанда ұлы державалық, шовинистік ұстанымдағы С.Н. Велецкий үшін жергілікті халық, оның табиғи, ұлттық мүддесі деген ұғымдар жоқ-тын. Ол өз ісіне сенімді әрі патшалық әкімшіліктің ережелерін, отарлау саясатының стратегиясын берік ұстанды. Империяның мүдделеріне адал шенеуніктің пікірі бойынша, өзі басқарған қоныстандыру мекемесі егіншілікке жарамды жерлерден

ешқандай да мүдiрместен қоныстандыру учаскiлерiн ашып, оларға iшкi Ресей губернияларынан келген орыс шаруаларын орналастыра беру керек-тiн [2, 145 б.]. Сондықтан да оның қызметi жылдарында өлкеде қоныстандыру iсi тез қарқынмен жүргiзiлдi. Қазақ зиялысы М. Тынышпаевтың еңбегiнде көрсетiлгендей, Велецкийдiң облыстағы алғашқы iстеген әрекеттерi жергiлiктi халықтың ғана емес, облыс әкiмшiлiгiнiң де үрейiн алған едi [5, 105б.].

1916 жылы С.Н. Велецкийдiң «Семиреченская область и ее колония. Итоги работ по колонизации Семиречья за 8 лет (1906-1913 гг.)» атты еңбегi жарияланды [6]. Велецкий Жетiсу қоныс аудару басқармасының меңгерушiсi қызметiн атқарған жылдарында өлкеде жүргiзiлген қоныс аудару iсi еңбекте есеп түрiнде жазылған. Бұл еңбектiң негiзгi деректiк қорын Жетiсу қоныс аудару басқармасының есептiк құжаттары құрады. Нақтырақ тоқталатын болсақ, қордағы 26 [7], 30 [8] iстер 1906-1913 жылдар аралығындағы Жетiсу қоныс аудару басқармасының шолу есебi болып табылады.

Шолу есебiнде Жетiсу облысының гeографиялық жағдайы, тарихи очеркi, қоныс аудару ауданы бойынша жоспарланған жұмыстар мен орындалған iс-шаралар көрсетiлген. Бұл 8-жылдық есепте берiлген мәлiметтер С.Н. Велецкийдiң еңбегiнде басылып шыққандығын деректанулық талдау жасау арқылы көз жеткiзуге болады. Мәселен, С.Н. Велецкий еңбегiнiң «Жетiсу облысын отарлау» атты 2-тарауында XIX ғасырдың екiншi жартысынан өлкеге казак әскерi мен орыс шаруаларының қоныс аудару жағдайын қарастырып: «В 1891-1892 годах, вследствие голода в Европейской России, в Семиречье прибыло 1.769 семей», - деп көрсетiлген [6, 32б.]. Бұл мәлiмет, сөйлемдегi ешбiр өзгертусiз, 1891-1892 жылдары Ресейде болған ашаршылықтың нәтижесiнде Жетiсуға 1769 жанұяның келгендiгiн ешбiр мүлткiсiз дәйектейдi. Дәл осындай мәлiмет С.Н. Велецкийдiң мұрағаттағы шолу есебiнде келтiрiлген [7, 151 п.]. Сонымен қатар, 1907-1913 жылдары барлығы Жетiсу облысы бойынша 14579 жанұя орналастырылғандығы туралы мәлiмет С.Н. Велецкийдiң еңбегiнде [6, 52б.] және шолу есебiнде де келтiрiлген [9, 114 п.]. С.Н. Велецкийдiң еңбегiн және шолу есебiн салыстыра отырып, бұл құжаттарда келтiрiлген статистикалық мәлiметтердiң бiрдей екендiгi анықталды. Жетiсу қоныс аудару басқармасы қызметiнiң барысында, өлкеде жүргiзiлген зерттеу жұмыстарының нәтижесiнде айлық, жылдық, шолу есептерi жасалған. Сондықтан, Жетiсу қоныс аудару басқармасының меңгерушiсi С.Н. Велецкий «Семиреченская область и ее колония. Итоги работ по колонизации Семиречья за 8 лет (1906-1913 гг.)» атты зерттеу жұмысында өзi басқарған мекеменiң құжаттарын қолданғандығы байқалды. Мұның өзi қор құжаттарының объективтiлiгiн растайды.

«Жетiсу өлкесiндегi қоныс аудару iсiнiң меңгерушiсi» қорындағы құжаттардың шынайылық деңгейi жоғары деп айтуға негiз бар. Өйткенi, бұл құжаттар патша үкiметiнiң отарлау саясатын жүзеге асыру барысында дайындалған. С.Н. Велецкийдiң жоғарыда қарастырған еңбегiнде Жетiсу қоныс аудару мекемесi агрономдарының зерттеу жұмыстары нәтижесiнде

жасалған есептеріндегі мәліметтердің құндылығы расталады. Оған автордың мынадай пайымдауы дәлел бола алады: «Отчеты переселенческих агрономов, заставили заинтересоваться ученых этой страной и положили начало к тщательному почвенно-ботаническому обследованию ее учеными экспедициями, под руководством проф. К.Д. Глинки, В.В. Сапожникова, гг. Федченко и Флерова и др.» [6, с. 59]. Агрономдардың өлкеде жүргізген зерттеу жұмыстарының есептері сол кезеңде топырақтанушы-ботаник ғалымдардың қызығушылығын тудырды.

Қоныс аударушылар үшін жыл сайын Жерге орналастыру және егіншілік бас басқармасының тарапынан Жетісу облысы туралы анықтамалық кітапшалар шығарылатын. Анықтамалық кітапшаларда қолданылған деректер тізімі болмағанымен, Жетісу қоныс аудару басқармасының шешімдерімен дайындалғандықтан, мұнда қор құжаттары мен материалдары шоғырландырылған. Мысалы, Д.В. Антоновтың «Описание Семиреченского переселенческого района. Справочная книжка для ходоков-переселенцев» атты анықтамалық кітапшасының қорда қолжазбасы [10, 229-310 pp.] және 1912 жылы жарияланған данасы табылды [11, 18-26 pp.]. Айта кетерлік жайт, баспадан шыққан кітапша қолжазбадан қарағанда қысқартылған. Анықтамалық кітапшада Жетісу облысының әкімшілік-аумақтық бөлінісі, басқарылуы және халық саны туралы мәліметтермен қатар, Жетісуға дейінгі жол маршруты, жердің құнарлығы, өлкенің климаты, өсімдіктері, су көздері және шаруашылық түрлері жайында мағлұматтар келтірілген.

Анықтамалық кітапшадағы өсімдіктерге, климатқа, жер құнарлығына қатысты мәліметтер қордағы топырақтық-ботаникалық экспедицияның материалдарынан алынған. 1910 жылғы Жаркент-Пржевальский топырақтық-ботаникалық экспедицияның есебінде көрсетілгендей, 23 мамырдан 27 тамызға дейін зерттеу жұмыстары 1600000 десятина көлеміндегі жерде жүргізілген [12, 154 p.]. Экспедицияны агроном И.Н. Кодрян басқарды, сонымен бірге оның құрамында топырақтанушы Г.Г. Березин, топырақтанушының көмекшісі Москва университетінің студенті А.Ф. Жаворонков, Москва ауыл шаруашылық институтының студенті А.Н. Масаткин, ботаник, императордың ботаникалық бау-бақшасының ботанигі А.И. Никельсон, топограф В.П. Дмитриев болды. Бұл мамандар экспедициямен Жетісуға арнайы жолданып, отаршылдық мақсатта өлкенің барлық тарихи-табиғи жағдайын зерттеді.

Осындай зерттеу жұмыстары жылда Жетісу облысының әр түрлі аудандарында өткізілетін. Мәселен, 1912 жылы Жаркент және Пржевальский уездерін ғылыми зерттеу үшін топырақтық-ботаникалық экспедиция ұйымдастырылды [11, 36-38 pp.]. Экспедицияның құрамында басшысы В.Н. Шнитников, Томск университетінің профессоры В.В. Сапожников, топырақтанушы А.И. Безсонов, топырақтанушының көмекшілері Буров

және Шашкин болды.

Экспедициялардың зерттеу материалдары қорда сақталған, сондықтан бұл құжаттар Жетісу облысына қатысты зерттеу жұмыстарында, анықтамалық кітапшаларда объективті дерек ретінде қолданылған.

«Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қорында фотосуреттер, жобалар сақталып, олар техникалық құжаттардың тобын құрайды. Фотосуреттер арқылы тарихи фактілер туралы нақты мәліметтер алуға болады. Осы орайда олардың тарихи дерек ретіндегі маңызы дау тудырмайды. Деректану ғылымында фото құжаттар өз алдына дербес деректер түрінде зерттеліп, талданады. 1916 жылғы Жетісу қоныс аудару ауданы бойынша мектептер мен шіркеулердің құрылысы туралы есептік құжатта өлке бойынша ашылған оқу-орындары мен діни мекемелердің фотосуреттері жинақталған [13, 10-14 шп.]. Фотосуреттер арқылы сол кезеңдегі мекемелердің нақты бейнесін көруге болады. Мәселен, шіркеулер мен сыйыну үйлерінің кейбіреулері ағаштан салынған және олар бір қабатты еді. Барлық діни мекемелердің жанында міндетті түрде қоңыраунамалары (колоколялары) болды.

Кейбір фотосуреттерде дін қызметкерлері, оқытушы мен оқушылар, село тұрғындары бейнеленген. Бұл техникалық құжаттардың ерекшелігі, сол кезеңге байланысты нақты фактілерді бейнелейді, яғни өз заманына сәйкес киім кию мәнері, әлеуметтік жіктеліс, т.б. фото құжаттардан айқын байқалады.

Сонымен, «Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қорының дереккөзі ретіндегі маңызы мен ерекшелігін сынау арқылы, оның Жетісу тарихына қатысты құнды дерек болып табылатындығына көз жеткізуге болады. Жетісу қоныс аудару басқармасы қорының пайда болуының негізгі объективті себебі, Ресей империясының отарлау саясатының, дәлірек айтсақ шаруалар отарлауының барысында арнайы құрылған Жетісу қоныс аудару мекемесінің қызметімен байланысты. Жетісу қоныс аудару басқармасы қызметінің 1905-1918 жылдарында жинақталған іс жүргізу құжаттары қазіргі кезде дербес қор құжаттарын құрайды.

Қор құжаттарының тарихи дереккөзі ретінде ерекшелігі мен маңызы зор. Атап айтсақ:

- XIX ғасырдың соңы мен XX ғасыр басындағы Жетісу өлкесінің тарихын зерттеуде бір дереккөзі болып табылады;

- XX ғасыр басында қор құжаттарының мәліметтері Жетісу қоныс аудару басқармасының меңгерушісі болған С.Н. Велецкийдің еңбегінде, әр жылы шыққан «Жетісу облысының шолуларында», қоныс аударушылар үшін дайындалған Жетісу облысының анықтамалық кітапшасында қолданылуы, деректердің объективтілігі мен құндылығын жоғарылатады;

- патша үкіметінің отарлау мақсаты үшін Жетісу қоныс аудару басқармасының шенеуніктері мен арнайы мамандардың Жетісуда жүргізген зерттеу экспедиция материалдарының қорда сақталуы, деректердің

ерекшелігін көрсетеді;

- техникалық құжаттың бір түрі болып табылатын қордағы фото құжаттары деректердің ерекшелігін және құндылығын арттырады.

«Жетісу өлкесіндегі қоныс аудару ісінің меңгерушісі» қорының құжаттары Жетісу өлкесінде жүргізілген отаршылдық саясаттың маңызды бағыттарының бірі қоныс аудару тарихын зерттеуде құнды дереккөздері болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Седельников Т. Борьба за землю в киргизской степи. Киргизский земельный вопрос и колонизационная политика правительства. – СПб., 1907. – 79 с.
2. Қойгелдиев М.Қ. Жетісудағы Ресей билігі (XIX ғ.-1917 ж.). – Астана: Елорда, 2004. – 216 б.
3. Обзор Семиреченской области за 1910 год. – Верный: типография Семиреченского Областного Правления, 1911. – 200 с.
4. Краткий очерк о работе Семиреченской переселенческой организации за 1910 год // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 154. – 7-12 пп.
5. Тынышпаев М. Великие бедствия (Ақтабан шубырынды). – Алма-Ата, 1992. – 142 с.
6. Велецкий С.Н. Семиреченская область и ее колония. Итоги работ по колонизации Семиречья за 8 лет (1906-1913 гг.). – СПб., 1916. – 62 с.
7. Отчет о работе Семиреченской переселенческой организации за 1906-1913 годы // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 26. – 158 п.
8. Отчет о работе Семиреченской переселенческой организации за 1906-1913 годы // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 30. – 404 п.
9. Отчет о работе Семиреченской переселенческой организации за 1906-1913 годы // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 27. – 5 п.
10. Географическое и статистическо-историческое описание Семиреченской области // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 1147. – 229-310 пп.
11. Статьи и заметки, подготовленные для опубликования в периодической печати, о работе переселенческой организации и др. вопросам // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 230. – 18-26 пп.
12. Отчет о работе Семиреченской переселенческой организации за 1911 год и материалы к нему // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 223. – 154 п.
13. Таблицы о числе сельских школ и церквей в селениях Семиреченского переселенческого района // ҚР ОММ. Қ. 19; т. 1, іс. 618 – 10-14 пп.

Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті. Редакцияға мәлеметтік түсті 26.07.10.

Резюме

В данной статье рассматриваются особенности и значимость источников, описывающих переселение народа на базе управления по переселению Жетысуского района.

В исторических очерках приведены материалы исследования данного управления. Они проводили исследования для определения природно - исторических условий, численности населения и хозяйства.

Resume

The present article examines the peculiarities and significance of the springs and describes the people migration – Zhetysu Region Migration Department is taken as an example.

Historical essays contain the research materials of this department. The research was taken to define the natural historical conditions, population and economy.

УДК 94(47+57)“19”

Ж.А. ТЛЕУКЕЕВ
ОСОБЕННОСТИ ТОРГОВЫХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ
СССР С ЗАПАДНЫМ КИТАЕМ В 20-Х ГГ. XX ВЕКА

С обретением независимости Казахстан встал на путь совершенно нового социально – экономического развития. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев поставил перед нами цель: молодое государство Республика Казахстан не должно стать сырьевым государством, необходимо внедрять передовые зарубежные технологии, перенимать прогрессивный опыт зарубежного ведения управления [1]. Перед Казахстаном встала задача: создать независимое государство, осуществить переход к рыночной, социально ориентированной высокоразвитой экономике. Судьба не дает нашему государству времени на раскачку. Казахстан не может позволить себе постепенное развитие экономических и социальных преобразований. Все это необходимо решать в возможно короткий срок, поскольку государства с развитой экономикой и столетними традициями демократических институтов не дают нам шанса на работу спустя рукава.

В становлении и развитии нашей страны, как суверенного государства, важную роль играют мировые хозяйственные связи. Экономические и социальные проблемы Казахстана столь глубоки и многогранны, что их решение может быть достигнуто только на основе коренного изменения всей системы международных экономических отношений, так как современный мир сложен, динамичен, многообразен,